

Ateister och aktiva troende mest toleranta.

Den intressanta frågan om tro och värderingar i relation till religiös övertygelse aktualiseras av Magnus Hagevi på DN Debatt 24 juni. Även om Hagevis artikel väcker frågor i fråga om både perspektiv (internt kristet) och metod (hänsynstagande till olika samhundsstrukturer?) vill jag gärna fortsätta samtalet.

Demoskop gjorde under vintern på uppdrag av Centrum för samtidsanalys en kartläggning av tro och värderingar bland de religiöst aktiva i relation till ateisterna, de nyandliga och de icke utövande religiöst intresserade. (I efterhand beklagar vi att vi inte hade med en femte grupp, sökarna.) Undersökningen utfördes i Demoskops ordinarie panel enligt kraven för vetenskaplig relevans. Resultatet av undersökningen kan kortfattat presenteras så att de religiöst aktiva och ateisterna är de mest toleranta i det svenska samhället. Ateisternas tolerans bottnar dock i att de själva i stor utsträckning skapar sin moralkodex. De religiöst aktiva är inte bara de mest toleranta utan också de mest laglydiga.

Visserligen är de religiöst aktiva en minoritet i landets befolkning, ungefär 10 %, men politiskt och moraliskt utgör de en samhällsbärande grupp. Lagstiftningen sammanfaller i stort sett med deras värderingar. De religiöst aktiva är därför också de i det svenska samhället som är mest nöjda med livet. Dessutom fann vi att laglydnaden är mest markant i åldrarna över 65. Kvinnor är mer laglydiga än män.

De som kräver större kvinnlig representation i styrelser av olika slag får här ett oväntat stöd. Ofta säger en man (naturligtvis) att det är viktigare med kunskapskompetens än med könskvotering. Det låter ju bestickande. Men frågan ställs aldrig om alternativa kompetenser. Undersökningen från Centrum för samtidsanalys visar tydligt att kvinnor har högre social kompetens än män i form av större laglydnad och högre tolerans.

Några konkreta exempel ur Centrums undersökning: hälften så många religiöst aktiva som ateister skulle kunna tänka sig att anlita svart arbetskraft om de visste att de inte löpte risken att bli upptäckta. Ju högre ålder desto större laglydnad. Bland dem över 65 var avståndstagandet dubbelt så stort som bland de religiöst aktiva som helhet. Samma relationer fann vi i synen på fortkörning. I fråga om hembränning var siffrorna ännu mer talande. Ingen enda över 65 kunde tänka sig bränna hemma även om man inte skulle bli upptäckt. Samma är förfållandet i fråga om att inneha narkotika, att köra bil onykter eller att ge felaktiga uppgifter till Försäkringskassan. Endast i synen på homosexuellas rätt att adoptera barn visar de aktivt troende markant mindre öppenhet än andra grupperingar. Endast 13 % av de aktivt troende mot 39 % av ateisterna är positiva i denna fråga.

Något har dock hänt med sexualmoralen. Mer än hälften av de praktiserande troende, 56 %, tycker inte att det är fel att ha sex före äktenskapet. Endast 21 % företräder idag den traditionella synen. Öppenheten för en ny syn är faktiskt lika stor bland kvinnor som bland män. Kärlek är en sak och prostitution en annan. 88 % av de aktivt troende tar avstånd från köp av sexuella tjänster. Ser vi till könsskillnaderna tar 83 % av kvinnorna avstånd från prostitution mot 56 % av männen.

I graderingen av allvaret i olika brott mot lagen är de religiöst aktiva genomgående strängare i sin syn än övriga grupper. Att anlita svart arbetskraft ser 22 % av ateisterna som ett allvarligt brott mot 40 % av de aktivt troende. I fråga om fortkörning är siffrorna 39 % för ateisterna mot 61 % för de aktivt troende. Också i fråga om värderingar i andra moraliska frågor går en skillnad mellan de aktivt troende och övriga i dagen. 15 % av ateisterna anser absolut att dödsstraff är berättigat. Motsvarande siffra för de aktivt troende är 4 %. Tar man hänsyn också till andelen osäkra visar det sig att 51 % i åldrarna 25 – 40 mer eller mindre övertygat anser att dödsstraff kan vara berättigat. Bland de aktivt troende är motsvarande siffra 25 %.

De som är mest intresserade av andra länder och främmande kulturer finns bland de aktivt troende. Åldersmässigt ligger de högsta värdena bland kvinnor som är 65 +. Intresset för sociala frågor är också högst bland aktivt troende kvinnor 65 +. Detsamma kan sägas om engagemanget i jämlikhetsfrågor. Bland kvinnor 65 + finns den starkaste önskan om ett stabilt samhälle. Att vara förlåtande och visa överseende med andra har sin starkaste förankring bland aktivt troende kvinnor över 65.

De aktivt troende utgör en värderingsmässigt tämligen homogen grupp oavsett samfund. Visst kan jag dela Hagevis glädje över att frikyrkorna är en positiv resurs i kampen för tolerans och respekt, i varje fall en del av dem, i vissa avseenden (hur är det med synen på homosexualiteten?), men Hagevis artikel väcker frågor. Skulle Svenska Missionsförbundet vara mer positivt till det mångkulturella samhället än den romersk-katolska kyrkan, som firar gudstjänst på tjugotalet olika språk i vårt land och vars präster till stor del är födda och utbildade utomlands? För att inte tala om grekiska, syriska, armeniska och koptiska kristna, som nu är en etablerad del av svensk kristenhet.

När 24 % av svenska folket inte kan tänka sig att bo granne med en muslim och hälften av 25 – 40-åringar tycker att dödsstraff kan vara berättigat är det dags att låsa in samfundsivaliteten i den garderob där den för länge sedan borde varit instoppad. Nu handlar det om en kulturkamp i det svenska samhället, där de aktivt troende oavsett samfund har en gemensam uppgift.

*Bengt Wadensjö
Docent, Direktor i
Centrum för samtidsanalys*